

طوفان الاقصی؛ راهبردی برای افول هژمونی آمریکا

دکتر جمال بیگی

دانشیار مرکز تحقیقات حقوق دانشگاه آزاد اسلامی مراغه

دکتر مهدی عمانی

پژوهشگر مرکز تحقیقات حقوق دانشگاه آزاد اسلامی مراغه

پس از فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی، ایالات متحده آمریکا خود را به عنوان قدرت اول جهان (هژمونی برتر) معرفی کرد و با برتری قابل توجهی در عرصه سیاسی نظامی و اقتصادی توانست موقعیت مسلطی در عرصه بین‌المللی به دست آورد اما در حال حاضر، نشانه‌های مبتنی بر افول سیاسی این کشور نیز قابل مشاهده است. در حقیقت مطالعات نشان می‌دهد که مهم‌ترین مشخصه دهه دوم قرن بیست و یکم، کاهش تدریجی قدرت نسبی ایالات متحده است. طوفان الاقصی عملیات نظامی نیروهای حماس علیه اسرائیل و در واکنش به جنایات رژیم صهیونیستی در کشتار فلسطینیان و هتک حرمت مسجد الاقصی است که این نبرد حمله‌ای بزرگ و تاریخی به محاسبات دشمن صهیونیستی است و چنین ضربه‌ای از روز اشغال تاکنون بی سابقه است. این یادداشت با هدف تبیین چگونگی افول هژمونی آمریکا توسط طوفان الاقصی با روش توصیفی - تحلیلی و پژوهشی انجام شده است. در این یادداشت ابتدا چگونگی معرفی آمریکا به عنوان هژمونی برتر مورد بررسی قرار گرفته است و سپس این موضوع که چگونه طوفان الاقصی موجب افول این هژمونی شده است، تحلیل می‌شود.

اقلیتی است که تداعی‌کننده نوعی از الیگارشی است (قامت، ۱۳۹۶: ۱۰۰)، نشان داد این بازیگر در راه افول سیاسی است.

از سوی دیگر بحران اقتصادی سال‌های ۲۰۰۷ و ۲۰۰۸ و دگرگون شدن ماهیت جنگ‌ها، سبب شد بهره‌گیری ایالات متحده از نیروی نظامی به عنوان یک مزیت برای رسیدن به اهداف سیاسی در جهان، کم‌رنگ شود (آهویی و حسینی، ۱۳۹۵: ۵۴).

حضرت آیت‌الله خامنه‌ای صبح روز ۱۸ مهر ۱۴۰۲ در مراسم مشترک دانش‌آموختگی دانشجویان دانشگاه‌های افسری نیروهای مسلح، درباره قضایای این روزهای فلسطین تصریح کردند: «این بالا را عملکرد خود صهیونیست‌ها بر سرشان آورد. وقتی ظلم و جنایت از حد گذشت، وقتی درنده‌خویی به نهایت رسید، باید منتظر طوفان بود. شما با ملت فلسطین چه کردید؟ اقدام شجاعانه و درعین حال فداکارانه فلسطینی‌ها، پاسخ به جنایت دشمن غاصب بود که سال‌ها ادامه داشت و در ماه‌های اخیر، شدت آن افزایش پیدا کرده بود؛ مقصر هم دولت کنونی حاکم بر رژیم غاصب صهیونیستی است» (مقام معظم رهبری ۱۴۰۲/۰۷/۱۸). این عملیات در تاریخ مقاومت فلسطین بی‌سابقه است و دستاوردهای ماندگاری را به دنبال خواهد داشت. این عملیات بزرگ و سرنوشت‌ساز، مسیر تاریخ فلسطین را ورق زد. حضرت آیت‌الله خامنه‌ای در مراسم مشترک دانش‌آموختگی دانشجویان دانشگاه‌های افسری نیروهای مسلح فرمودند: در این قضیه پانزدهم مهر به این طرف، رژیم غاصب صهیونیستی هم از لحاظ نظامی هم از لحاظ اطلاعاتی، یک شکست غیرقابل ترمیم خورده؛ شکست راهمه گفتند، تأکید

به نظر میرسد از زمان فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی تا دهه دوم قرن بیست و یک، بیشتر کشورها، آمریکا را به عنوان قدرت هژمونی می‌دانستند؛ چراکه پس از پایان جنگ سرد، آمریکا که از برتری قابل توجهی در عرصه نظامی سیاسی و اقتصادی برخوردار بود، توانست موقعیت مسلطی در عرصه بین‌المللی به دست آورد؛ به طوری که به لحاظ سیاسی توان استیلا بر جهان را پیدا کرده بود اما چند سالی است که این بازیگر توان برتری را از دست داده است و در جوامع بین‌المللی اعتبار گذشته را ندارد.

در حقیقت جهان متوجه شده است که آمریکایی که خود را مدافع حقوق بشر و حامی دموکراسی و... معرفی کرده بود، در حال حاضر با بیشترین نقض آنها روبه رو است. مشارکت آنها در فجایع بین‌المللی مانند دست‌آشکار در کشتار فلسطینی‌ها، سوری‌ها عراقی‌ها و... بی‌توجهی آنها به افکار عمومی و قوانین بین‌المللی، هژمون جهانی را از دست آنها خارج کرده است. دیگر هزینه‌های مالی - نظامی برای تصویرسازی مثبت آنها جوابگو نیست.

در حقیقت آمریکا جذابیت و مشروعیت بازیگر برتر در سیستم بین‌المللی را از دست داده است. هرچند که آمریکا در این دوره به بهانه برقراری صلح، عدالت و رفاه اجتماعی، به مداخله مستقیم و غیرمستقیم در امور سایر کشورها پرداخته است ولی در حال حاضر ایالات متحده به دلیل تضعیف شدن ساختارهای سیاسی و ظهور قدرت‌های بزرگ، نقشش در حوزه داخلی و بین‌الملل با افول روبرو شده است. در واقع کاهش تعهدات بین‌المللی و روند انتخابات سیاسی ۲۰۲۰ در این کشور که به نوعی نخبه سالار و دربردارنده

بتواند او را قوی کند، دست و بال او را باز کند، دیگران را تشویق کند به اینکه با او ارتباط برقرار کنند. البته این سیاست قدیمی است، مال ده‌ها سال پیش است؛ از یکی دو دهه پیش، این سیاست را تشدید کردند، رفتند سراغ افغانستان، رفتند سراغ عراق و با اشغال اینها می‌خواستند تسلط پیدا کنند [اما] نتوانستند. امروز سیاست و جهت‌گیری در این منطقه، آمریکازدایی است. یکی از نشانه‌های واضح و بارزی که امروز جلوی چشم‌ها است، همین طوفان القصی است. بله! این طوفان الاقصی علیه رژیم صهیونیستی است اما آمریکازدایی است؛ این حادثه تاریخ‌ساز. به معنای واقعی کلمه، حادثه طوفان الاقصی یک حادثه تاریخ‌ساز بود؛ توانست جدول سیاست‌های آمریکا در این منطقه را به هم بریزد و ان شاء الله [اگر] این طوفان ادامه پیدا بکند، جدول سیاست آمریکا در منطقه را محو خواهد کرد. (مقام معظم رهبری ۰۸/۰۹/۱۴۰۲).

نزدیک به سی و هفت سال پیش، با رخداد اشغال سفارت آمریکا در تهران و ماجرای گروگان‌گیری اعضای سفارت به دست دانشجویان خط امام (ره)، روابط رسمی و دیپلماتیک میان ایران و آمریکا قطع شد. اگرچه در این مدت در برخی موضوعات، موردی همچون شکل‌گیری دولت جدید در افغانستان پس از سقوط طالبان و عراق پس از سقوط صدام و مهم‌تر از آنها مذاکرات مربوط به پرونده هسته‌ای ایران، دو کشور، مذاکراتی با هم داشته‌اند اما هیچگاه زمینه برای تنش‌زدایی و احیای روابط دیپلماتیک فراهم نشده است؛ به عبارتی مذاکرات دو کشور در آن موارد خاص باقی‌مانده است و زمینه را برای حل اختلافات

من به «غیر قابل ترمیم بودن است. من می‌گویم این زلزله ویرانگر توانسته است بعضی از سازه‌های اصلی حاکمیت رژیم غاصب را ویران کند که تجدید بنای آن سازه‌ها، به این آسانی امکان‌پذیر نیست. من عرض می‌کنم از شنبه پانزدهم مهر، رژیم صهیونیستی [دیگر] رژیم صهیونیستی قبلی نیست و ضربه‌ای که خورده است، به این آسانی قابل جبران نیست.» (مقام معظم رهبری ۱۸/۰۷/۱۴۰۲).

راهبردهای طوفان الاقصی ۱. آمریکا‌زدایی

رهبر انقلاب در دیدار بسیجیان با اشاره به شکست سیاست «خاورمیانه جدید» آمریکا و تغییر نقشه جغرافیای سیاسی غرب آسیا به نفع مقاومت تأکید کردند: «نقشه جدیدی که بر این منطقه دارد به تدریج حاکمیت پیدا می‌کند، چند خصوصیت دارد؛ خصوصیت اولش آمریکازدایی است. «آمریکازدایی» یعنی چه؟ یعنی نفی سلطه آمریکا بر منطقه. معنایش قطع رابطه سیاسی با آمریکا نیست؛ نه اینکه حالا ما توقع داشته باشیم یا تصور کنیم که دولت‌های منطقه [با آمریکا] قطع رابطه سیاسی کنند؛ نه! رابطه سیاسی و اقتصادی با همه دارند، با آمریکا هم دارند، داشته باشند اما دیگر سلطه آمریکا روزه‌روز رو به ضعف است؛ آنچه آمریکا در فلان کشور می‌خواست تحقق پیدا کند - در نفت، در سلاح و در ارتباطات گوناگون - دیگر به تدریج دارد زایل می‌شود؛ مقدار زیادی زایل شده، بیشتر از این هم زایل خواهد شد. یک سیاستی را آمریکا از سال‌ها پیش دنبال می‌کرد که همان سیاست سلطه بر منطقه بود، وسیله عمده این سیاست هم حمایت از رژیم صهیونیستی بود؛ هرچه

آغاز شده است، به پیش خواهد رفت و منجر به پیروزی کامل فلسطینی‌ها خواهد شد.» ۲۲/۷/۱۴۰۲

علاوه بر فلسطین «امروز حرکت اسلامی در نقاط مختلف دنیا همچون آفریقا، آسیا، اروپا و شمال آمریکا در حال گسترش است و با عنایت خداوند، موفقیت‌های این حرکت، با قدرت بیشتری ادامه خواهد یافت.» ۲۲/۷/۱۴۰۲

اما تنها غرب آسیا از انقلاب اسلامی ایران متأثر نشد و پیام فطری و بیدارگر انقلاب، حصارهای مادی را درنوردید تا گرایش به اسلام و معنویت خواهی حتی از مرزهای اروپا و آفریقا عبور کند.

در مقابل، جبهه استکبار که موجودیت خود را در معرض خطر می‌دید، سیاست اسلام و ایران‌هراسی را در میان اولویت‌های اساسی خود قرار داد اما با وجود ایجاد و حمایت همه‌جانبه از گروهک‌های تکفیری و

بنیادین و ایجاد روابط رسمی بین دو کشور ایجاد نکرده است (بیات، اسلامی، ۱۳۹۶: ۱۳۴).

۲. گسترش اسلام

قدرت روزافزون امروز اسلام با وجود توطئه‌های گسترده ایادی استکبار، محدود به نقطه خاصی از جهان نیست. از زمان پیروزی انقلاب اسلامی و تأسیس جمهوری اسلامی با الهام بخشی این نظام به مسلمانان جهان و ایجاد عمق راهبردی در نقاط مختلف دنیا، اسلام عزیز روز به روز قوی‌تر شده است و تحولات اخیر در فلسطین نیز وعده قدرتمندی هر چه بیشتر را می‌دهد. «قضایای روزهای اخیر فلسطین به‌ویژه بمباران‌ها و شهادت زنان، کودکان و مردان، دل انسان را مجروح می‌کند اما بخش دیگری از این قضایا نشان‌دهنده قدرت باورنکردنی اسلام در فلسطین است و با لطف و عنایت خداوند متعال، این حرکتی که در فلسطین

نتیجه‌گیری

باتوجه به دیدگاه‌ها و تحقیقات درباره افول هژمونی، مشخص می‌شود که همان‌گونه که یک کشور به قدرت مسلط تبدیل می‌شود و به دوران اوج قدرت خود می‌رسد، افول آن کشور نیز رخ خواهد داد و این سلطه قدرت، همیشگی و دائمی نخواهد بود. افول هژمونی ایالات متحده یا به چالش کشیده شدن قدرت آن توسط دیگر قدرت‌های بزرگ جهانی بر معادلات منطقه‌ای به‌ویژه منطقه غرب آسیا مؤثر است؛ چون ایالات متحده یک هژمون در سطح جهانی بود و پس

تروریستی مثل داعش و ارائه چهره‌ای زشت و وحشتناک از اسلام، تنفرپراکنی و قرآن‌سوزی‌های متعدد و اهانت به پیامبر اکرم و سایر مقدسات اسلامی، روزه‌روز دل‌های بیشتری مجذوب اسلام شد.

در مقابل نیز سران غربی چاره‌ای جز کینه‌توزی نداشتند: «این سلسله کینه‌توزیها با اسلام و مسلمین، ناشی از آن است که از چند دهه پیش تاکنون نور اسلام از همیشه تابنده‌تر و نفوذ آن در دل‌ها در جهان اسلام و حتی در غرب از همیشه بیشتر شده است.» ۲۲/۶/۱۳۸۹ و حقیقت‌خواهی در میان جوانان غربی، رشد فزاینده‌ای به خود گرفته است.

نمایند که تأثیر سوم افول هژمونی ایالات متحده در سطح بین‌الملل است.

در واقع یک نوع همبستگی مثبت بین افول هژمونی ایالات متحده و کاهش تعهدات منطقه‌ای آن وجود دارد. به این معنا که وقتی قدرت جهانی ایالات متحده کاهش یابد، بدیهی است که این کشور مجبور به کاهش تعهدات خود در سایر مناطق خواهد بود؛ دربارۀ منطقه غرب آسیا نیز وضع به همین صورت است.

منابع

آهوویی، مهدی و دیاکو حسینی، افول هژمونی آمریکا: «معنای انتقال قدرت در نظام جهانی و الزامات سیاست‌گذاری»، فصلنامه مطالعات راهبردی سیاست‌گذاری عمومی دوره ششم شماره ۲۰، پاییز ۱۳۹۵، ص ۵۱.

بیات، جلیل، اسلامی، محسن، ۱۳۹۶، امکان کاربرد الگوی تنش‌زدایی آمریکا - کوبا در روابط ایران و آمریکا، فصلنامه پژوهش‌های راهبردی سیاست، سال ششم، شماره ۲۳.

بیانات مقام معظم رهبری در مراسم مشترک دانش‌آموختگی دانشجویان دانشکده‌های افسری نیروهای مسلح، ۱۴۰۲/۷/۱۸.

قامت، جعفر (۱۳۹۶)، «نقش اقتصادی چین در تهدید سلطه‌طلبی آمریکا در آسیا»، مطالعات سیاسی، سال ۹، شماره ۳۶، صص ۹۱-۱۱۸.

از جنگ جهانی دوم تاکنون یکی از متغیرهای اساسی و کلیدی تأثیرگذار بر منطقه است.

در این پژوهش نیز سعی شد تا پیامدهای افول هژمونی ایالات متحده بر منطقه غرب آسیا بررسی شود. افول هژمونی ایالات متحده به معنای کاهش تعهدات این کشور به متحدین منطقه‌ای خود از جمله رژیم‌های دیکتاتوری این منطقه و همچنین رژیم صهیونیستی خواهد بود.

این کاهش تعهدات ایالات متحده و خروج تدریجی آن از منطقه غرب آسیا در سه حوزه داخلی، منطقه‌ای و بین‌المللی تأثیرات خود را خواهد گذاشت. سطح داخلی به معنای وضعیت داخلی رژیم‌های دیکتاتوری است که عبارت‌اند از: وضعیت اقتصادی، فقر، بیکاری، آزادی بیان و حقوق بشر و رژیم‌های دیکتاتوری این منطقه از جمله عربستان سعودی، امارات متحده عربی و بحرین، وضعیت خوبی از لحاظ رعایت حقوق بشر و آزادی بیان نزد مجامع بین‌المللی ندارند اما ایالات متحده، به دلیل منافی که در منطقه غرب آسیا دارد، از این موارد چشم‌پوشی کرده است. و از سیاست استاندارد دوگانه، استفاده کرده است. وقتی که ایالات متحده از این منطقه خارج شود، بدیهی است که دیگر مانند گذشته از مشکلات داخلی این رژیم‌ها چشم‌پوشی نخواهد کرد و یا دستکم دیگر در مجامع بین‌المللی از آنها حمایت نخواهد کرد و در سطح منطقه‌ای نیز زمانی که تعهدات ایالات متحده به این رژیم‌ها کاهش یابد، این رژیم‌ها سعی می‌کنند تا اختلافات منطقه‌ای خود را با برخی از دولت‌های همسایه و کشورهای منطقه خود حل